

Hız.Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi

Doç. Dr. Ramazan BOYACIOĞLU*

Hız.Muhammed'in kendisine vahiy gelmeden, yani peygamber olmadan önceki dönem, diğer peygamberlerin peygamberliklerinden önceki dönemler gibi, "Câhiliye Dönemi" olarak adlandırılır. Câhiliye kelimesinin sözlük anlamı "câhillik, bilgisizlik"tir. İstilah anlamı ise, Hız.Muhammed'den önce Arap yarımadasındaki puta tapma devrini ifade eder. Genelde kendilerine peygamber gönderilen toplumlar, câhiliye içinde yaşayan toplumlardır. Bu yüzden bu toplumların aydınlanmaları için Yüce Allah peygamberler göndermiştir. Kur'an bu toplumlarla ilgili olarak, Allah tarafından ya da peygamberlerinin ağzından, onların uyarılışlarını değişik ayetlerde dile getirmiştir.

Kur'an'dan birkaç örnek verecek olursak, Hız.Nûh'un, toplumuna "Ey kavmim! Ben sizden her hangi bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. Ben inananları kovacak değilim; çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi, câhil olan bir topluluk olarak görüyorum"¹ diyerek toplumunu uyardığı Kur'an'da anlatılır. Ayrıca Hız. Nûh'un, Allah tarafından, "Ey Nûh! O asla senin aileden değildir. Çünkü o, iyi olmayan işler yapıyordu. Öyleyse hakkında bilgin olmayan bir şeyi Benden isteme. Ben sana câhillerden olmamanı tavsiye ederim"² şeklinde, hem kendisine inanmayan oğlu ile ilgili olarak, hem de bilgisizlerden olmaması konusunda uyarıldığı Kur'an'da yer alır. Yine Ad kavmine peygamber gönderilen Hız.Hûd'un ise, toplumuna "Bilgi ancak Allah'ın katındadır. Ben, bana gönderileni bildiriyorum. Fakat sizi câhil bir toplum olarak görüyorum"³ dediğini Kur'an açıklar. Yine Kur'an, sapıklıkta ileri giden toplumuna Hız.Lût'un, "Siz ille kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yaklaşacaksınız? Doğrusu siz, câhillik yapan bir toplumsunuz"⁴ şeklinde toplumunun câhilliğini dile getirdiğini belirtir. Hız.Yusuf'un ise, Allah'a "Ey Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir. Eğer Sen onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara yönelir ve câhillerden olurum"⁵ diyerek Allah'a sığındığı ve kardeşleri ile ilgili olarak da, "Siz câhilliğiniz yüzünden Yusuf ve kardeşine yaptıklarınızı biliyor musunuz?"⁶ şeklinde Hız.Yusuf'un sitem ettiği Kur'an'da vurgulanır. Hız.Mûsâ'nın toplumu ile ilgili olarak da, "Bir zamanlar Mûsâ toplumuna 'Allah bir buzağı kesmenizi emrediyor' dediğinde, onlar 'bizimle alay mı ediyorsun?' dediler. O da 'câhillerden olmaktan Allah'a sığınırım' diyerek"⁷ bilgisizlerden olmaktan Allah'a sığındığını Kur'an bildirir. Bu örneklerden de anlaşıldığı gibi Kur'an, toplumların peygamberlerden önceki dönemlerini câhiliye dönemleri olarak göstermektedir ve puta tapan toplumları da "câhil toplumlar"⁸ olarak nitelendirmektedir.

Hız.Muhammed'in kavmini ise bazı ayetler, şu şekilde dile getirmektedir:

"Eğer Biz onlara melekleri indirseydik, ölümler de kendileri ile konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılırlarına getirseydik, Allah'ın dilemesi dışında yine de inanacak

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ Kur'an, 11/29

² Kur'an, 11/46

³ Kur'an, 46/23

⁴ Kur'an, 27/55

⁵ Kur'an, 12/33

⁶ Kur'an, 12/89

⁷ Kur'an, 2/67

⁸ Kur'an, 7/138

değillerdi. Fakat onların çoğu câhildirler.”⁹ “De ki: Ey câhiller! Bana, Allah’tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz?”¹⁰ “...Allah dileseydi elbette onları hidayet üzerinde toplardı. Sakın câhillerden olma.”¹¹ “Yoksa onlar câhiliye hükümlerini mi istiyorlar? İyi anlayan bir topluma göre, Allah’tan daha güzel hüküm verecek kim vardır?”¹² Uhud savaşı anındaki bir kısım kişilerin davranışları ile ilgili: “Sonra o kederin arkasından Allah size bir güven indirdi. Uyuklama hali bir kısmınızı kaplıyordu ve kendi canlarının kaygısına düşmüş bir kısmı da Allah’a karşı, haksız yere, câhiliye dönemindekine benzer düşüncelere kapılıyordu...”¹³ Peygambere bir uyarı olarak: “Sen affı tut, iyiliği emret ve câhillerden olma”¹⁴ Hz.Peygamberin eşleri ile ilgili olarak: “Evlerinizde vakarlı olun. Önceki Câhiliye döneminde olduğu gibi süslenip dışarı çıkmayın. Namazı kılın, zekatı verin, Allah’a ve Elçisine uyun. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden pisliği gidermek ve tertemiz yapmak istiyor.”¹⁵ Mekkenin alınışı anında: “O zaman inkar edenler, kalblerine taassubu, câhiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da Elçisine ve inananlara sukûnetini indirmişti. Onları takvâ sözü üzerinde durdurdu...”¹⁶

Kur’an’ın bu ifadelerinden de anlaşıldığı gibi Câhiliye dönemi, bazı olumlu sayılabilecek noktaların yanında ahlâkın bozulduğu ve inancın putlara dayandığı, düşüncesiz davranışların yaşandığı, yanlış hükümlerin uygulandığı, pisliğin ve taassubun kol gezdiği bir dönemdir. Kısacası, Hz. Muhammed’in peygamberliğinden önce Araplar, tevhidden uzak, koyu bir cehâlet içinde olduklarından, bu dönem “Câhiliye dönemi”, ya da “bilgisizlik dönemi” olarak adlandırılmıştır.

İslâm öncesi dönemde Araplar genellikle kabile ve aşîret esasına dayanan bir yaşam tarzı sergiliyorlardı. Mekke’de ise, bu yaşam tarzını sürdüren ve Abdümenaf, Teym, Adiy, Esed, Zühre, Mahzum, Sehm, Abdüddâr, Âmir, Hâris, Cumah ve Muharib oğullarının oluşturduğu Kureyş kabilesinden¹⁷ olan Araplar ile, biraz da yabancı kökenli kölelerin ve asillerin koruması altında yaşayanlar bulunmaktaydı.

Kur’an’ın ifadesine göre, İslâm öncesinde de, Mekke güvenli bir kent kılınmış,¹⁸ orada bulunan Beyt (Kâbe) sayesinde Allah tarafından açlıkları giderilip doyurulmuşlar ve güvenleri sağlanmıştı.¹⁹

Böylece Mekke’deki Kureyş, Arap kabileleri içerisinde kendine has özel bir yer sağlamıştı. Ayrıca Mekke, Arabistan’ın önemli bir ticaret merkezini oluşturduğu gibi, Kâbe’nin orada bulunması sebebiyle aynı zamanda dinî bir merkez durumundaydı. Dahası Kureyş yaz kış ticâretini sürdürmüştür.²⁰

Mekke’de dinî hayatta Allah inancı²¹ bulunsa da temelini, puta tapıcılık oluşturuyordu; hatta putlara tapınırken bu putların kendilerini Allah’a yaklaştıracığına

⁹ Kur’an,6/111

¹⁰ Kur’an, 39/64

¹¹ Kur’an,6/35

¹² Kur’an,5/50

¹³ Kur’an,3/154

¹⁴ Kur’an,7/199

¹⁵ Kur’an,33/33

¹⁶ Kur’an,48/26

¹⁷ İbn Kesir, *el Bidaye ve’n-Nihaye Büyük İslâm Tarihi II*, çeviren: Mehmet Keskin, İstanbul 1994, 339

¹⁸ Kur’an, 95/3

¹⁹ Kur’an,106/3-4

²⁰ Kur’an, 106/1-2

²¹ “Onlara ‘Gökleri ve yeri kim yarattı?’ diye sorsan, kesinlikle ‘Allah’ derler. Öyleyse, ‘Allah bana bir zarar vermek istediğinde, Allah’ın dışında taptıklarınızın, O’nun verdiği zararı giderdiğini gördünüz mü?’ diye sor...” Kur’an, 39/38

inanıyorlardı,²² fakat yeniden dirilişe inanmıyorlardı.²³ Esnâm ve Evsân olarak adlandırılan putlar, genellikle, kırmızı akikten yapılmış Hübel²⁴ putunda olduğu gibi taştan, madenden ve tahtadan heykel şeklinde²⁵ olan putlardır; Ensâb olarak adlandırılan putlar ise, özel bir şekli olmayan Lât gibi putlardı.²⁶

Putla tapıcılığın Mekke’de yayılması ile ilgili olarak bir kaç neden anlatılmaktadır. İbnü’l-Kelbî’nin Kitabü’l-Esnâm’daki rivâyetine göre, ilk putperestlik Mekke’ye Amr b. Luhay tarafından getirilmiştir. Kâbe’nin perdedarlık görevini yapan Huzaa kabilesinden Amr b. Luhay, bir gün ağır bir hastalığa yakalanınca, şifalı sulardan yararlanmak için Şam’daki Belka’ya gider. Orada tedavi olduktan sonra, Belka halkının putlara taptıklarını görür ve ne yaptıklarını sorar. Onlar da, “Bunlara tapıyoruz. Bunlarla yağmur dileriz, düşmanlarımıza karşı yardım isteriz” diye cevap verirler. Bunun üzerine Amr, o putlardan bir tane isteyip Mekke’ye getirmiş ve Kâbe’nin yakınına dikmiştir.²⁷ Başka bir neden de, Mekke’den ayrılıp yolculuğa çıkan kimseler, Kâbe’ye saygılarını ve Mekke’ye bağlılıklarını göstermek için, yanlarında Harem’den alınmış bir taş götürürler ve konakladıkları yerde bu taşı koyup, Kâbe’yi tavaf eder gibi, çevresinde dönerlermiş. Daha sonra bu davranış şekli ile eski dinleri unutulmuş ve putçuluk inancı yayılmıştır.²⁸ Bir başka neden ise, Cürhüm kabilesinden İsaf ve Naile adlarında bir erkek ile bir bayan, Kâbe’nin içinde gayri meşru olarak cinsel ilişkide bulunmuşlar ve bu yüzden de taşlaşmışlardır. Ders alınsın diye bu ikisi Kâbe’nin yakınındaki tepelere dikilmişlerdir. Ama, zamanla ikisi de tapılan putlar haline gelmişlerdir.²⁹ Belki de bu iki kişi Kâbe’nin içinde ölmüşlerdi ve ders alınsın diye heykelleri yapılarak Kâbe yakınındaki tepelere dikilmişti.

Bu arada, Hz.Muhammed’in peygamberliğinden önce, Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzza, Osman b. el-Huveyris b. Esed b. Abdiluzza, Ubeydullah b. Cahş b. Riab gibi putları terk eden bazı Mekkeliler de bulunmaktadır. Hatta bunlardan Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, putları kötileyip onlardan uzak duran ilk kişi olmuştur ve peygamberlik gelmeden önce bir gün Hz. Muhammed, yanında Zeyd b. Hârise ile birlikte Zeyd b. Amr’ın bulunduğu bir tepeye uğramış ve genç Muhammed, yanında putlara kesilmiş kurban etinden hazırlanmış olan azığından Zeyd b. Amr’a sunmak istemiştir. Bu azığın etinin, putlara kesilen kurban etinden olduğunu öğrenen Zeyd b. Amr, o azıktan yemeyi reddetmiş ve genç Muhammed’e, putlara kesilen kurbanların etlerinden yemediğini açıklamıştır. Bu olaydan sonra da genç Muhammed, hiçbir puta dokunmamış ve onlar için kesilen kurbanların etlerinden yememiştir.³⁰

Hz.Muhammed’in peygamber olmadan önceki durumu ile ilgili olarak Kur’an’da, çok az da olsa, bazı açıklamalar yapılmıştır. Bu ayetlerden bir tanesinde “İşte sana buyruğumuzdan bir Ruh (Kur’an) vahyettik. Sen kitap nedir, îmân nedir bilmiyordun. Fakat Biz o (Kitab)’ı bir aydınlatıcı yaptık. Onunla kullarımızdan

²² “Gerçek dîn yalnızca Allah’ın dinidir. Allah’ın dışında putları dost edinenler, biz bunlara sırf bizi Allah’a yaklaştırsın diye tapıyoruz, diyenler arasında Allah, ayrılığa düştükleri şeyde hükmünü verecektir.” **Kur’an**, 39/3

²³ “O, kendi yaratılışını unutup Bize örnek gösterip, ‘Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ diye sorana, ‘Onları, önce var etmiş olanın diriltecek’ diye cevap ver...” **Kur’an**, 36/78-79

²⁴ İbnü’l-Kelbî, **Putlar Kitabı** (Kitâbü’l-Asnâm), çeviren: Beyza Düşüngen, Ankara 1969, 36

²⁵ **A.g.e.**, 39-42

²⁶ **A.g.e.**, 43-44

²⁷ **A.g.e.**, 27-28

²⁸ **A.g.e.**, 26-27

²⁹ **A.g.e.**, 28

³⁰ Muhammed b. İshak b. Yesâr, **Siretü ibn İshak, el-Müsemmâtü bi Kitâbi’l-Mübtedei ve’l-Meb’asi ve’l-Megazî**, tahkik ve ta’lik: Muhammed Hamidullah, Konya 1981, 95-98

dilediğimizi doğruya ulaştırırız. Sen de şüphesiz doğru yolu gösteriyorsun”³¹ denirken; başka bir ayette, “O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Yolunu kaybetmiş biri olarak bulup doğruya ulaştırmadı mı? Seni yoksul bulup zenginleştirmede mi?”³² denilmektedir. Bir ayette de Peygamberlik geldikten sonraki hali için “Ey bürünüp sarınan. Kalk, artık uyar. Yalnızca Rabbini büyükle. Elbiseni temizle. Pislikten uzaklaş”³³ şeklinde emredilmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra şimdi de sırası ile, önce Hz.Muhammed’in doğum tarihi üzerinde; sonra da doğumu, çocukluğu ve gençliği anında olduğu ifade edilen olağanüstü olayların bize kadar gelen rivayetleri üzerinde durmak gerekir.

İslâm Tarihi araştırmalarında cereyan eden olayların gün, ay ve yılının tespiti oldukça önemli bir konudur. Çünkü, olayların içeriğinin anlaşılması, önceki ve sonraki gelişmelerle bağlantı kurulabilmesi ve doğru sonuçlara ulaşılabilmesi buna bağlıdır.

Bu yüzden günümüze kadar gelen eserleri ele alacak olursak, Zührî’de olduğu gibi, Siyerle ilgili bilgiler, pek çok hadis ile iç içe nakledilmiş, ya da Urve’den gelen rivayetler arasında yer alan Musa b. Ukbe’nin rivayetlerinde olduğu gibi megazi tasnifi tarzında yürütülmüştür. Daha sonraki devirlerde bu ilk tedvin ve tasnif çalışmaları, kesintiye hiç uğramayan rivayet geleneğiyle biriken bilgiler esas alınarak, hem Peygamberin sîreti (biyografi) ile ilgili eserler, hem de megazi türünde günümüze kadar ulaşan eserler ortaya çıkmıştır. Öyleyse, Peygamberin sîreti ile ilgili çok sayı ve çeşitteki kaynaklarda yer alan rivayetlerin değerlendirilmesi konusu günümüz araştırmaları için oldukça önemlidir.³⁴ Bir başka deyişle, hadis geleneğinde senet tenkidine önem verilirken metin tenkidine önem verilmemiş; megazi türü eserlerde ise, ne senet ve ne de metin tenkidine önem verilmiştir. Dolayısıyla bu konuda ciddi anlamda tarih metodolojisine ihtiyaç vardır.

Bilindiği gibi Hz.Peygamber’den sonra, kısa zamanda gerçekleştirilen büyük fetihler sonucu Müslüman devletinin güçlenmesi ile fıkıh, tefsir, hadis ve siyer gibi İslâmî ilimlerle uğraşanlar tarihî bilgilere de ihtiyaç duymuşlardır. Böylece bu kişiler, bunu bilenlerden dinlemek ya da yazılı belgelerden bizzat okumak istemişlerdir. Dahası, İran, Hind, Türk, Yunan, Keft ve Roma kültürleriyle temasa geçilmesi; soy itibarıyla Arap olmayanların İslâm’a girmeleri; ticari, zirai, ekonomik potansiyelin genişlemesi; büyük İslâm şehir merkezlerinin ortaya çıkmaya başlaması gibi sebepler, hem Hz. Ömer döneminde takvimin ortaya çıkmasına, hem de takip eden devirlerde Müslümanlar arasında tarih düşüncesinin gelişmesine yol açmıştır. Peygamberin sîretinin temel kaynakları olan bu ilk dönem İslâm tarihi kaynaklarında, olay ve gelişmeler kronolojik bir sırayla verilmişse de, takvim hem daha sonra hem de hicret başlangıç alınarak başlatıldığı için, Hz. Muhammed’in hicretten önceki hayatını tarihlendirmede farklı bir yöntem kullanılmıştır. İslâm öncesi Arapların, herkesçe bilinen ünlü olaylarla bağlantılı olarak tarihlendirme yapma alışkanlıkları vardı. Örneğin Hz.Muhammed’in peygamberliğinden Medine’ye hicretine kadar geçen dönem için “Bi’set” tarih olarak kullanılmış, önceki dönem için ise Fil olayı tarih alınmıştır. Ancak Fil olayından şu kadar veya bu kadar gün sonra şeklindeki ilk çıkış noktasına ve çıkışta baz alınan gün ve ay durumuna göre Hz.Muhammed’in doğum

³¹ Kur’an, 42/52

³² Kur’an, 93/6-8

³³ Kur’an, 74/1-5

³⁴ Hüseyin Algül, “Hz.Muhammed (S.A.V.) Devri Kronolojisi”,Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IV, Bursa 1993, 100-102

tarihi, vahyin bir süre kesilmesi bu süreyi farklı gösteren rivayetlere göre milâdî tarihle ifadelendirilmesinde farklı sonuçlar çıkarabilmektedir.³⁵

Hız.Muhammed'in hicretten önceki yaşamını, doğum gününü, doğduğu ayı ve hatta doğduğu yılı, kesin tarih belirleyerek tesbit etmenin mümkün olup olmadığını, elde bulunan eserlerin rivayetlerine göre ortaya koymak gerekmektedir.

Bu rivayetler birer birer ele alınıp incelenecek olursa, Peygamberin doğum günü, ayı ve yılı ile ilgili olarak değişik görüşlerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Genel olarak ilk elden kaynakların rivayetlerini veren İbn Kesir'in eserindeki genel kanıya göre Hız.Muhammed'in, Pazartesi günü doğmuş olduğu kabul edilmiştir. Hız.Peygamber'in Pazartesi günü doğmuş olduğunu belirten bir rivayette şöyle denilmektedir: "Pazartesi günü doğmuştur, Pazartesi günü peygamber olmuştur, Pazartesi günü Mekke'den hicrete başlamıştır, Pazartesi günü Medine'ye vararak hicretini tamamlamıştır, Pazartesi günü vefat etmiştir, Hacer-i Esved'i Pazartesi günü kaldırıp yerine koymuştur."³⁶ Bu rivayet pek çok yerde bu şekilde verilmiş olup genel kanı da bu doğrultuda ise de, bu rivayetle uyuşmayan başka rivayetler de vardır ve "Cuma günü doğmuştur" diyenler de olmuştur.³⁷

Yine Hız.Muhammed'in doğduğu ay ile ilgili de değişik rivayetler bulunmaktadır:

Bazıları "Hız.Muhammed'in, Rebiülevvel ayının on yedisinde, Cuma günü doğduğunu" rivayet ederken; bazıları da, Rebiülevvel ayının ikisinde, sekizinde, onunda, on ikisinde, on yedisinde doğduğunu rivayet etmişlerdir. Ayrıca gün vermeksizin Ramazan ayında doğduğunu veya Ramazan ayının on ikinci gecesinde, ya da Ramazan ayının on ikincisi olan Pazartesi günü doğduğunu rivayet edenler de olmuştur.³⁸

Doğum yılı ile ilgili, genel olarak Hız.Muhammed, "Fil yılında, Rebiülevvel ayının on ikisinde Pazartesi günü doğmuştur" diyenlerin yanında, "Fil olayının yirmi üçüncü yılının Ramazan ayının on ikisi olan Pazartesi günü doğmuştur" diyenler de olmuştur. Başka rivayetlerde ise "20 Nisan'da", "Zülkarneyn takvimine göre 822 yılında" doğduğunu söyleyenler de vardır. Ayrıca "Resûlullah, Ukaz yılında yirmi yaşındaydı. Ficar savaşı da Fil olayından yirmi yıl sonra oldu. Kâbe binasının onarımı da Ukaz yılından on beş yıl sonra oldu. Bundan beş yıl sonra da Muhammed'e peygamberlik verildi" diyenler ya da, "Ukaz olayı, Fil olayından on beş yıl sonra olmuştur. Ondan on yıl sonra Kâbe binası yeniden yapıldı. Aradan on beş yıl geçtikten sonra da Muhammed'e peygamberlik verildi";³⁹ ya da "Fil olayı, Muhammed'in doğumundan on yıl önce olmuştur" veya, "Hız.Peygamber Fil olayından otuz yıl sonra", yahut "Resûlullah, Fil olayından on beş yıl önce doğmuştur"⁴⁰ gibi değişik rivayetler de vardır. Bir başka rivayette ise, "Resûlullah Fil yılında doğdu. On beş yıl sonra Ukaz savaşı oldu. Fil olayının yirmi beşinci yılının başında Kâbe yeniden yapıldı. Kırkıncı yılın başında da Resûlullah'a peygamberlik geldi"⁴¹ denilmektedir.

³⁵ Algül, a.g.e., 101-102

³⁶ İbn Kesir, a.g.e. II, 411

³⁷ A.g.e., 411

³⁸ A.g.e., 411-412

³⁹ A.g.e., 412-413

⁴⁰ A.g.e., 414

⁴¹ A.g.e., 414-415

Yine İbn Kesir’de bir rivayete göre, Arabın birisi “Ey Allah’ın Elçisi, pazartesi oruç tutmak hakkında ne diyorsun?” diye sorunca, Peygamber “Ben o günde doğdum ve benim üzerime o günde Kur’an indirildi” demiştir.⁴² İbn Abbas’tan gelen bir rivayette ise, “Resûlullah Fil yılında Rebiülevvel ayının on ikisinde Pazartesi günü doğdu. Pazartesi günü Peygamber oldu. Pazartesi günü miraca çıktı. Pazartesi günü hicret etti ve Pazartesi günü öldü”⁴³ denilmektedir.

Yine İbn Kesir, “Resûlullahın annesi Muharrem ayında ve aşure gününde hamile kaldı. Fil olayının yirmi üçüncü yılında Ramazan ayının on ikinci gecesi doğum yaptı”⁴⁴ diyen başka bir rivayeti vermektedir.

İbn Kesir’deki başka rivayetlerde, örneğin Ebu Cafer el-Bakır, “Fil, Muharrem ayının ortasında Mekke’ye geldi. Resûlullah da ondan elli beş gece sonra doğdu” derken, bazıları da “Fil olayı Resûlullah’ın doğumundan on yıl önce olmuştur.” Ya da “Bu olay Peygamberimizin doğumundan 23 yıl önce olmuştur” veya “Peygamberimiz Fil olayından otuz yıl sonra doğmuştur” diyenler de vardır. Ayrıca başka bir rivayette de, “Hz. Peygamber Fil olayından kırk yıl sonra doğmuştur” denilmiştir ki, böylece gerçekten ilginç ve garip bir tarih belirtilmiştir, bundan daha da garip olanı, İbn Abbas’tan Halife b. Hayyat’ın naklettiği “Resûlullah Fil olayından on beş yıl önce doğmuştur” şeklindeki rivayettir.⁴⁵

Yukarıda da belirtildiği gibi İbn Kesir’in rivayetlerinde Hz. Muhammed, “Fil olayının olduğu yıl doğmuştur” görüşü ağır basıyorsa da, bu görüşte olmayan rivayetlerin mevcut olduğu yine aynı kaynaktan verilen örneklerden anlaşılmaktadır. Ayrıca İbn Kesir’in rivayetlerinin dışında başka rivayetler de vardır. Bunlardan da bazı örnekler verilecek olursa:

Örneğin Kinanî’nin el-Muhtasar’ında, “Peygamberin Rebiülevvel ayının on ikisinde şafak vakti Pazartesi günü doğduğu” veya “Rebiülevvel ayının ikisinde, üçünde, sekizinde, bitmesine on gün kala doğduğu”, yahut “Rebiülâhîr ayında doğduğu”, “Safer ayında doğduğu”, ya da “Ramazan ayının on ikinci gününde doğduğu” rivayetleri vardır.⁴⁶

İbn Hişam ve İbn Kesir, İbn İshak’tan alıntı yapıp, Hassan b. Sabit’in İbn İshak’a: “Ben yedi sekiz yaşlarında bir çocuktum. Her duyduğumu anlıyordum. Birgün, bir Yahudi’nin yüksek bir yerden ‘Ey Yahudi topluluğu!’ diyerek bağırdığını işittim. Sonra kalabalık toplanmaya başladı. Onlar adama, ‘Ne oluyor’ diye sorunca, o adam ‘Bu gece bir yıldız doğdu ki o Ahmed’dir’ diye yanıtlamış”⁴⁷ olduğunu nakledilerse de tarih belirtilmemiştir. İbn İshak’ın başka bir rivayetine göre, Said b. Abdurrahman b. Hassan b. Sabit’e, Resûlullah’ın Medine’ye gelişinden önce Hassan b. Sabit’in kaç yaşında olduğu sorulunca, altmış yaşında olduğunu ve Allah’ın Elçisi’nin de elli üç yaşında bulunduğunu tarih vermeden açıklamıştır.⁴⁸

Taberi’deki bir rivayette ise, Hz. Muhammed’e Pazartesi günü oruç tutmak konusunda sorulduğunda, “Ben, Pazartesi günü doğdum, Pazartesi günü peygamber olarak gönderildim yahut bana o gün ilk vahiy geldi” demiştir. Bazı rivayetlerde ise,

⁴² A.g.e., 411

⁴³ A.g.e., 412

⁴⁴ A.g.e., 412

⁴⁵ A.g.e., 414

⁴⁶ İzzettin b. Bedrettin b. Cemaati el-Kinanî, **el-Muhtasaru’l-Kebîr fî Sireti’r-Rasûl**, tahkik: Sâmî Mekî el-Ânî, Amman 1993, 22

⁴⁷ İbn Hişam, **es-Siretü’n-Nebeviyye I**, Beyrut 1995, 120; İbn Kesir, **a.g.e. II**, 421

⁴⁸ İbn Hişam, **es-Siret I**, 120

“Peygamberin Pazartesi günü doğduğunda ve Pazartesi peygamberlik geldiğinde ihtilaf yoktur. Ancak âlimler bu Pazartesi gününün hangi ayın Pazartesi günü olduğu konusunda değişik görüştedirler. Onlardan bir kısmı ilk Kur’an ayetlerinin Ramazan ayının on sekizinde inmeye başlamış olduğunu, diğer bir kısım da Ramazan ayının yirmi dördünde inmeye başladığını, bir kısmı ise Kur’an’ın Ramazan ayının on yedisinde inmiş olduğunu söylemişlerdir” denilmektedir.⁴⁹

Yine başka bir rivayete göre, Resûlullah Ramazan ayında dünyaya gelmiştir. Bu rivayetlerde yer alan görüşlere göre, Peygamberin risaletle görevlendirilişi, Kuran’ın nüzulü, Hz.Muhammed’in doğumu ile İslâm nûrunun yeryüzüne yayılışı, şirkin tevhid karşısında alçalışı ve tevhidin yüceliğinin belirlenişi, Mekke fethedilerek şeytanın liderlikten ümidini kesişi ve put devletinin yıkılışı, putların Mekke’den atılışı hep Ramazan ayında olmuştur. Ayrıca, Ebrehe ordusunun ellinci günü, ya da elli beşinci günü Peygamber doğmuştur. Bu da Rebiülevvel ayının on ikinci gecesine denk gelmektedir. Bu rivayet de, Miladî hesaba göre 20 Nisan’a denk gelmektedir.⁵⁰

İbnü’l-Esir’in, İbn İshak’tan verdiği bir rivayete göre, “Resûlullah Rebiülevvel ayının 12. gecesini pazartesi günü doğmuştur. Onun doğduğu ev İbn Yusuf’un evi olarak bilinir.”⁵¹ Başka bir rivayette ise, sahâbeden olan Mahreme de: “Ben ve Resûlullah, her ikimiz de Fil yılında doğduk. İkimiz bir doğumluyuz” demiştir.⁵²

Başka bir rivayette, Hz. Osman bir gün Kubas b. Eşyem’e (ya da Useym), “Sen mi daha büyüksün yoksa Resûlullah mı daha büyük?” diye sormuştu. O da “Resûlullah benden daha büyüktür. Fakat ben ondan daha yaşlıyım. Resûlullah Fil yılında doğmuştu. Ben Fil olayından bir yıl sonra filin gübresini bozulmuş ve yeşillenmiş bir halde görmüşümdür” şeklinde cevap vermiştir.⁵³

Asım Köksal’ın verdiği bilgiye göre, Mısırlı bilginlerden Mahmut Feleki Paşa, Peygamberimizin doğumunun, Milâdî olarak 20 Nisan 571 Pazartesi gününe rastladığını hesaplamıştır. Böylece, Peygamberimizin doğumu da kendinden önceki peygamberlerin doğumları gibi Kamer menzillerinden üç yıldızın doğuşu zamanına rastlamıştır.⁵⁴

Mısırlı Mahmut Paşanın yaptığı hesaplardan yola çıkarak şu sonuca varılmıştır:

1) Sahîh-i Buhârî’ye göre Hz. Peygamber, oğlu İbrahim’in ölümü gününde güneş tutulmuştu. Bu olay hicretin 10.yılında olmuştur. O zaman Peygamber 63 yaşında idi.

2) Bu güneş tutulmasının, 7 Kânûn-ı sani 632 yılında saat 8:30’da olduğu anlaşılmıştır.

3) Bu hesap esas tutularak 63 kamerî yıl geri döndürülürse, Hz. Peygamberin 571’de doğduğu ortaya çıkar.

⁴⁹ Taberi, **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi IV**, çeviren: Zâkir Kadirî UGAN-Ahmet TEMİR, İstanbul 1992, M.E.B.yayımları, 85-86

⁵⁰ Ebu Zehra, Muhammed, **Son Peygamber Hz. Muhammed I**, çeviren: Mehmet Keskin, İstanbul 1993, 152-153

⁵¹ İbnü’l-Esir, **el-Kâmil fi’t-Tarih I**, Beyrut tarihsiz, 462

⁵² İbn İshak, **es-Sire**, 27

⁵³ İbn Kesir, **a.g.e. II**, 413; Köksal, **İslâmiyet ve Hz.Muhammed** (Mekke Devri), İstanbul 1936, 54

⁵⁴ Köksal, **a.g.e.**, 54; Mehmet Hüseyin Heykel, **H. Muhammed Mustafa**, çeviren: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1945, 38

4) Bu doğumun Rebiyülevvel ayının pazartesi günü ve bu ayın 8. günü ile 12. günü arasında olduğu kesinleşir.

5) Hesap sonucu bugünün 9'una tesadüf ettiği anlaşılmaktadır.⁵⁵

Yine İbn İshak'tan alınan bir rivayette, Ukaz yılında, yani Ficar savaşlarının olduğu yıl Resûlullah'ın 20 yaşlarında olduğu belirtilmiştir.⁵⁶ İbn Kesir'deki rivayetlerde ise, Ficar savaşı patlak verdiği zaman Hz.Muhammed, 10 yaşlarında, ya da 14 veya 15 yaşlarındaydı⁵⁷ denilmektedir. O halde Ficar savaşının tarihi de tartışmalıdır.

Görüldüğü gibi Peygamberin doğumuyla ilgili pek çok değişik rivayetler vardır ve gün, ay ve yıl olarak da birbirinden oldukça farklıdır.

Eldeki kaynaklardan yola çıkarak İslâm Ansiklopedisi'nde "Muhammed" maddesini yazan Fr. Buhl'a göre, Hz. Peygamberin Fil yılında doğmuş olduğu rivayeti pek de tarihi olmayan çalışmalara dayanmaktadır. Gerçekte, Ebrehe'nin Mekke'ye saldırısı 570 yılından çok önce vuku bulmuş olmalıdır. Bütün bu tarihi hesaplara rağmen Lammens pek de esassız olmayan bazı tereddütler ortaya atmıştır ki, buna göre Peygamberin Medine'ye hicreti ve oradaki faaliyeti esnasında 50 yaşlarında olmamalıdır. 580 veya bunu takip eden yıllar, hakikate uygun olarak, Peygamberin doğum senesi olarak kabul edilebilir ve Kur'andaki ömür* tabiri de böylece aşağı yukarı 30 yıllık bir devreyi ifade eder.⁵⁸

Hz. Peygamberimizin doğduğu gün, ay ve yıl üzerindeki ihtilafların hikmetini anlamak biraz da İslâm'ın ruhuna nüfuz etmeye bağlıdır. Eğer Hz.Peygamber'in zamanında bu önemli olay üzerinde durulsaydı, kesin olarak Hz.Peygamber'in doğum tarihi, gün, ay ve yıl olarak belirlenebilirdi ve bütün bu ihtilafları gidermek de mümkün olabilirdi. Peygamberin yaşamı ile ilgili olarak en küçük ayrıntıları veren bir nesil için bu çok kolay bir iş olurdu. "O halde bu kolay iş niçin yapılmadı? Yahut niçin ihmal edildi?" sorusuna uzun bir cevap verilecek olursa, İslâmiyette kutsallık, bir varlık ile sınırlandırılmıştır; o da Yüce Allah'tır. Başka hiçbir varlığa ve hiçbir şeye kutsallık vermek uygun değildir. Onun için İslâm anlayışında mukaddes gün, mukaddes adam, mukaddes hatıra, mukaddes şey yoktur. Allah'ın dışındaki varlıklara, kişilere ve nesnelere atfedilen kutsallık izâfidir. Bazı yerler ve nesneler yaptığı görev ve taşıdığı hatıra bakımından bir değer ifade eder. Yoksa mukaddes değildir. Müslümanlar, putperestliğin herhangi bir şekline saptıracak her hareketten sakınmışlar ve bunun için gereken her tedbiri almışlardır. Daha sonraki Müslümanlar ise peygamberin doğduğu güne kutsiyet atfetmek arzusuyla hareket ederek, araştırmalar yapmışlar ve bu yüzden anlaşmazlıklara düşmüşlerdir. Bu anlaşmazlıklar Hz.Peygamber dönemindeki Müslümanların çok derin ve yüksek manalı hareketi karşısında değersiz kalmıştır. Çünkü Hz. Peygamberi anmak ve onu tebcil etmek isteyen bir Müslümanın herhangi bir güne saplanmasına gerek yoktur. Kıymet günde ve saatte değil, şahsiyettedir. Ve o şahsiyetin tanınmasındadır. O şahsiyete karşı gösterilecek hürmet şu veya bugünde merasim yapmakla ifa edilmiş olunamaz. Ancak onun getirdiklerine en samimi bağlarla bağlanarak ve onları yaşatarak yerine getirilir. Bu yüzden ilk Müslümanlar, güzel günlerin anılarını belli bir zamanla sınırlamak istememişlerdir. Bu inceliği anlamayanlar gün, ay ve yıl belirlemek için ihtilaflara

⁵⁵ Heykel, a.g.e., 38

⁵⁶ İbn İshak, es-Sîre, 27

⁵⁷ İbn Kesir, a.g.e. II, 450

* "Ben bundan önce aranızda bir ömür bulunmuştum. Aklınızı kullanmıyor musunuz?" Kur'an, 10/16

⁵⁸ Fr. Buhl, "Muhammed", M.E.B. İslâm Ansiklopedisi VIII, İstanbul 1971, 453

düşmüşlerdir ve bu aykırılıkların içinden çıkamamışlardır. Gerçekten Müslümanların, ‘Kutsal günler’ diye bir şey tanımamış olmaları, onların en belirgin özelliklerinden biri olmuştur. Çünkü gün ve saate bereket veren gerçek neden, o günü yaşama tarzı ile ilgilidir. O gün ve saati insanca ve Müslümanca yaşayan, Hz. Peygamberi kendisine rehber ve örnek alan kişi, umulan her bereketi gerçekleştirmiş olur.⁵⁹

Bu görüşü belirttikten sonra, Hz.Muhammed’in doğumu anında meydana geldiği rivayet edilen olağanüstü olaylar üzerinde durulacak olursa, tüm klasik tarih kitaplarında bunlara yer verilmiş olduğu görülür. Yalnız, başlıca bilgi kaynaklarımız olan klâsik kitaplardaki bu rivayetleri, ihtiyatla ele alıp bunların kaynağını bulmaya çalışarak irdelemek gerekmektedir. Bunları ifade etmek için kullanılan verilen olağanüstü (harikulade) kelimesi, olağanın üstünde, ya da eşyanın doğası dışında anlamında kullanılır.

Rivayetlerde, Resûlullah’ın doğduğu gece pek çok olağanüstü olaydan bahsedilir. Öyle ki o zamana dek böyle olağanüstü haller yaşanmamıştır ve Mekke koyu bir câhiliye karanlığı içinde yüzmektedir. Bu olayları değerlendirirken o devrin şartlarında insanların peygamberin doğuşunu algılayış kapasitelerini dikkate alarak ve her kutsal varlığa atfedilen ve onda olması gerektiğine inanılan, olmadığı takdirde bir eksikliğin olacağı inancı bulunan pek çok insan vardır. Bundan hareketle bu konuyla ilgili rivayetleri iyi incelemek gerekmektedir.

Peygamberin doğumu anında olmuş olduğu rivayet edilen olağanüstü olayları değişik eserlere dayanarak şöylece sıralayabiliriz:

Hız. Muhammed’in annesi Amine henüz hamileyken rüyasında, “Sen insanların en hayırlısına hamile oldun. Onu dünyaya getirdiğinde her hasedcinin şerrinden korunması için bir ve tek olana sığınırım de, adını Ahmed veya Muhammed koy”⁶⁰ diyen bir sesle uyanmıştı.

Yakubi’den gelen rivayetlerde de, peygamberin doğduğu gece bazı olağanüstü olaylar meydana gelmiş ve Kısra’nın sarayından on dört burç çatırdarak yıkılmış, İranlıların bin yıldan beri yanan ateşleri sönmüş, Semave vadisi taşıp, sular altında kalmış ve Save gölü kurumuştur.⁶¹

Bu anlatılan olağanüstü olaylar biraz daha geniş olarak verilirse, rivayete göre Hz.Muhammed’in doğduğu gece, Kısra’nın sarayı sarsılmış, bu sarsılma sonucunda oluşan çatlak Müslümanların İran’ı ele geçirmelerinden sonra da, uzun süre kalmıştır⁶² ve sarayın on dört balkonu yere düşmüş, İran’daki Mecûsîlerin bin yıldan beri kesintisiz yanmakta olan ateşleri sönmüş, Buhayra gölü kurumuş ve aynı gece Kısra rüyasında bir takım develerin, soylu atları önlerine katarak, Dicle’yi geçtiklerini ve İran topraklarına yayıldıklarını görmüştür.* Kısra sabah uyandığında gördüğü rüyadan telaşlanmıştır. Bunu bir müddet belli etmemeğe çalışmış ise de vezirlerine ve Mecûsî ulularına açıklamaktan kendini alamamış; tacını giyip tahtına oturduktan sonra, onları huzurunda toplamış ve rüyasında gördüklerini onlara bildirmiştir. O sırada Mecûsî ateşinin tamamen söndüğü hakkında gelen bir mektup ise, Kısra’nın üzüntüsünü büsbütün arttırmıştır. Kısra’nın adamları rüya ile ilgili olarak Kısra’ya “Arap bölgelerinde mühim bir şeyin vuku bulacağına işaret olabilir” diye

⁵⁹ Heykel, a.g.e., 37-38

⁶⁰ İbn Hişam, *es-Sîre I*, 120; Hüseyin Algül, *Alemlere Rahmet Hz. Muhammed*, Ankara 1994, 12

⁶¹ Yakubi, *Tarih II*, 5-6

⁶² Hasan b. Ömer b. Habib, *el-Muktefâ min Sireti’l Mustafa*, Kahire 1996, 34

* Benzer bir rüyayı Kısra’nın baş kadısının görmüş olduğu da rivayet edilir. Bakınız Köksal, a.g.e. I, 53-54

yanıtlamışlardır. Bunun üzerine Kisra, Basra valisi Numan b. Münzir'e bir mektup göndererek "Bana, kendisine soracağım bazı şeylere cevap verebilecek bilgili bir kişi gönder", diyerek ondan bir adam istemiştir. Numan da ona, Abdülmesih b. Amr b. Hayyan b. Bukayle el-Gassanî'yi göndermişti. Ama Abdülmesih, Kisra'nın rüyasını çözememiş ve ona Şam bölgesinde oturan bilgin dayısının bunu çözebileceğini söylemiştir. Bunun üzerine Kisra, "Öyleyse sen hemen ona git, sana sorduğum şeyleri ona sor, cevabını da bana getir." deyip Abdülmesih'i göndermiştir. Abdülmesih ölmek üzere olan dayısı Satih'in yanına ulaşmış ve sorduğu soruya: "Ey Abdülmesih okunma çoğaldığında ve büyük bastonun sahibi peygamber olarak gönderildiğinde, Semave vadisi su baskınına uğradığında, Save gölü kurduğunda, Mecûsî ateşi söndüğünde, Şam artık Satih için aynı Şam olmayacaktır. Sasaniler'den sarsılıp yıkılan burçlar sayısınca, kral kraliçe gelecek ve artık olacak olacaktır" demiş ve ölmüştür. Abdülmesih de Kisra'nın yanına gelip dayısı Satih'in söylediklerini ona bildirmiştir.⁶³

Yukarıda da belirtildiği gibi, Mecûsîlerin bin yıldan beri kesintisiz yanmakta olan ateşleri, bu doğum esnasında sönmüş ve yeniden yaktıklarında eskisi gibi güçlü bir şekilde değil, gayet zayıf bir şekilde yanmıştır. Doğum gecesi karanlık nûrla aydınlanmıştır.⁶⁴

Yine Hz.Muhammed'in doğduğu gece putlar, yerlerinden sarsılıp yüz üstü yere düşmüşlerdir. Habeş kralı Necâşî, bazı olağanüstü durumlara tanık olmuş ve Hz.Muhammed'in doğumu ile birlikte bir nûr ortaya çıkarak Şam saraylarını onlara göstermiştir. Hz.Muhammed'in kendisi ise başını göğe kaldırmış diz üstü çökmüş gibi bir durumda doğmuş ve üzerine kapatılan çömlek ikiye bölünmüştür. Ayrıca doğduğu evde bir nûr görülmüş, göklerdeki yıldızlar o eve yaklaşmışlar ve buna benzer olağanüstü olaylar görülmüştür.⁶⁵

Başka bir rivayette ise, Hz.Muhammed doğduğu zaman beraberinde bir de nûr çıkmış ve bu nûr ona, doğu ile batı arasını baştan başa aydınlatıp göstermiştir. Başka bir rivayete göre de, Hz.Muhammed doğarken birlikte çıkan nûr Şam saraylarını ve caddelerini aydınlatmış ve hatta Busra'daki develerin boyunları bile o aydınlıkta görülmüştür. Doğduğu evde ise her nereye bakılırsa orası nûr olmuş ve yıldızlara bakanlar yıldızların üzerlerine düşeceklerini sanmışlardır. Bir başka rivayette ise, Hz.Muhammed doğarken beraberinde çıkan nûrun aydınlığı ile Bizans sarayları görülmüştür.⁶⁶

Hz.Muhammed beşikte iken parmağıyla aya işaret ederek anlaşılmasız şeyler söylemiş ve ay da onun gösterdiği yöne yönelmiş, ay ile konuşmuş, ay da onunla konuşmuş ve ağlamaması için onu avutmuştur. Arş'ın altında secde ederken onun sesini işitmiştir.⁶⁷

Mekke'ye yerleşip ticaret yapan Yahudinin biri, Hz.Muhammed'in doğduğu gece Kureyş toplumuna, "Ey Kureş bu gece bir çocuğunuz oldu mu?" diye sormuş, onların, "bilmiyoruz" demeleri üzerine "Eğer böyle bir doğum olmamışsa mesele yok. Bana bakın ve söyleyeceklerimi iyice kafanıza koyun. Bu gece doğan çocuk, bu son ümmetin peygamberi olacaktır. İki omuzu arasında, at yelesi gibi peşpeşe tüyleri olan bir belirti vardır. İki gece süt emmeyecektir. Çünkü cinlerden bir ifrit, parmağını onun

⁶³ İbn Kesir, **a.g.e. II**, 422-424; Köksal, **a.g.e.**, 53-55

⁶⁴ Hasan b. Ömer, **el-Muktefâ**, 34

⁶⁵ İbn Kesir, **a.g.e. II**, 420

⁶⁶ **A.g.e.**, 416-417

⁶⁷ **A.g.e.**, 418

ağızına koyup süt emmesini engelleyecektir.” demiştir. Bundan sonra Abdülmuttalib’in oğlu Abdullah’ın bir oğlu olduğunu ve adının da Muhammed konduğunu öğrenen bir kısım Kureyşli, durumu Yahudiye bildirmişlerdir. Sonra birlikte Amine’nin evine gitmişler, Yahudi çocuğu görünce bayılıp düşmüştür. Ayılınca, “Vallahi peygamberlik İsrailoğullarının elinden çıktı artık. Buna sevindiniz değil mi ey Kureşyliler? Allah’a andolsun ki, o size öyle bir zor verecek ve öyle bir güce erişecek ki, haberi, doğudan ve batıdan çıkacaktır.”⁶⁸ demiştir.

Başka bir Yahudi ise Medine’de Yahudileri başına toplamış ve “Bu gece doğan Ahmed’in yıldızı doğdu.” demiştir.⁶⁹

H.z.Muhammed’in annesi Amine b. Vehb, çocuğuna hamile iken ona, “Şüphesiz ki sen bu ümmetin efendisini taşıyorsun. O doğduğu zaman adını Muhammed koy. Çünkü onun Tevrat’taki ve İncil’deki adı Ahmed’dir. Yer ve gök ehli onu övüyorlar. Onun Furkan’daki adı ise Muhammed’dir.”⁷⁰ denmiştir ve Amine ona hamile kaldığında kendisine doğudan batıya kadar ortalığı aydınlatan bir nûrun geçtiğini anlatmıştır.⁷¹

Bir başka rivayete göre, sûtanne Halime, Resûlullah’ta gördüğü bazı değişiklikler üzerine çocuğu annesine getirmeye karar vermiştir. Amine’ye gerekçe olarak çocuğa şeytanların ilişmesinden korktuğunu söylemiş ve Amine ise, “Ben ona hamile iken benden Şam saraylarını aydınlatan bir nûrun çıktığını gördüm. Vallahi ona hamileliğim sırasında hiç sıkıntı çekmedim. Sonra onu doğurduğumda elleri üzerine başı semaya gelecek şekilde idi.” demiştir.⁷²

Başka bir rivayette ise, Rasululah’a hamile iken bir zat’ın gelerek Amine’ye, “Sen bu ümmetin en hayırlısına hamilesin. O doğduğunda adını Muhammed koy” dediği ve Amine’nin doğum yaptığında onunla birlikte bir nûrun çıktığının görüldüğü belirtilir.⁷³

Yine bir rivayette yer aldığına göre, H.z.Muhammed doğumundan önce ana rahminde iken Allah onun yüzü suyu hürmetine Fil sahiplerini yani Ebrehe ve ordusunu geri püskürtmüş, kurdukları tuzağı boşa çıkarmıştır. Annesinin karnında iken Allah Amine’de fevkalade haller izhar etmiş, hamilelik müddeti uzun sürmüş olsa da, annesi yine de bir zahmetle karşılaşmamıştır.⁷⁴

Doğum hadisesinin Amine ifadesiyle bir başka nakline göre de, Amine diğer kadınlar gibi gebelik zahmeti çekmemiş, gebelere arız olan ağırlıkları görmemiş, bir gece rüyasında bir adam, “Çocuğunun adını Muhammed koy.” demiş, doğum başlayınca kulağına şiddetli bir ses gelmiş ve korkmaya başlamış, bu sırada bir ak kuş gelmiş ve kanadı ile arkasını sıvamış, ondan korku halleri geçmiş, yan tarafına bakınca beyaz bir kase ile şerbet sunmuşlar, içince her tarafı nûrla dolmuş ve Muhammed doğmuş, etrafına bakınca Abdümenaf kızlarına benzer uzun boylu çok sayıda kızın dolaştığını görmüş, şaşkınlıkla “Yarabbi bunlar kimlerdir acaba?” diye sormuştur.⁷⁵

⁶⁸ A.g.e., 420-421

⁶⁹ A.g.e., 421

⁷⁰ İbn İshak, 22

⁷¹ İbn Kesir, a.g.e. II, 416

⁷² A.g.e., 432

⁷³ İbn Hişam, es-Sîre I, 120

⁷⁴ Ebu Zehra I, 146

⁷⁵ Celaleddin Karakılıç, H.z. Muhammed’in Hayatı ve Eşsiz Ahlak ve Faziletleri I, Ankara 1972, 37-38

Benzer başka bir rivayete göre ise, Muhammed'in doğum gecesinde Amine'nin yanında Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifa hatunla, Osman b. Ebu'l-As'ın annesi Fatma hatun bulunuyormuş, Şifa hatun ebelik görevini yapmış, Peygamber doğduğunda o günün geleneğine uyarak üzerine büyük bir çanak konulmuş, Câhiliye devrinde geceleyin doğan çocuğu bir çanağın altına koymak, ortalık aydınlanana dek ona bakmamak adet olduğundan böyle yapılmış, fakat çanağın ikiye ayrıldığı ve peygamberin gözlerini göğ'e dikip, parmağını emdiği gözlenmiş, o gece Amine'nin yanında bulunan kadınlardan Fatma'nın evi nûrla dolmuş, yıldızların sanki üzerlerine dökülecek gibi sarktıkları görülmüştür.⁷⁶

Yine bir rivayette, Hz.Muhammed doğduğunda sema meteorlarla aydınlanmış, tüm şeytanlar ondan uzak tutulmuş ve başı semaya dönük, gözleri bakar halde kalmıştır.⁷⁷ Doğduğunda secde eder bir halde ve baş parmağını emerek doğmuştur.⁷⁸

Bazı kişilere göre de, Allah ilk olarak Hz. Muhammed'in nûrunu ve ruhunu yaratmıştır. Hz.Muhammed'in nûru, Hz. Adem'den itibaren de Şit, İdris, İbrahim, İsmail, Kusay yoluyla, Abdümenaf'a kadar nesilden nesile intikal etmiş, sonra Abdülmuttalib'e ve oğlu Abdullah'a ve ondan da Amine'ye geçmiştir.⁷⁹

Hız.Muhammed'in sünnetli doğduğuyula ilgili rivayetlerde de ihtilaflar vardır. Bazı rivayetlerde sünnetli doğduğu söylenmişken, bazılarında da dedesinin onu Perşembe günü sünnet ettirdiği, sünnetten sonra da bir davet verdiği ve çocuğun adını Muhammed koyduğu belirtilmiştir.⁸⁰

İbn Kesir'deki bir kaç rivayette, Hız.Muhammed'in sünnetli ve göbeği kesik bir halde doğduğu ve edep yerlerini kimsenin görmediği belirtilirken; bu rivayetlere ters bir kaç rivayet ise, Abdülmuttalib'in peygamberimizi sünnet ettirdiği ve o gün Kureyş'e ziyafet verdiği şeklindedir.⁸¹

Bazı kişilere göre de, Hız.Muhammed, sünnetli, göbeği kesik ve arkasında nübüvvet mührü ile doğmuştur.⁸²

Kısacası yukarıda verilen örneklere benzer, Hız.Muhammed'in doğumu ile ilgili daha pek çok rivayet vardır. Bu rivayetlerde anlatılanlardan bir kısmını, aşağıda anlatılacağı üzere, bazı kişiler "irhâs" olarak anlatmaktadırlar. Bunun anlamı bir peygamberin gönderilmesinden önce, gönderileceğine işâret olmak üzere çıkan olağanüstü durumlar olarak verilmektedir.⁸³

Bu kelimeyi Durmuş Özbek, bir insanın peygamber olmadan önce, Peygamberlik davası ve iddiası olmaksızın elinde meydana gelen "hârika" kavramı ile açıklar ve "irhâs" kavramını da, "Peygamberliğe aday olan kişi, peygamber olarak gönderileceğine delalet eden hârikulade olayla karşılaşır: Bu konuda Hız. İsa'nın beşikteyken konuşması, Hız. Muhammed'e çocukluk ve gençliğinde bazı taş ve ağaçların selam vermesi, yine Hız. Muhammed'i peygamberliğinden önce sürekli bulutun gölgelemesi" gibi olayları örnek gösterir.⁸⁴

⁷⁶ Köksal, a.g.e. II, 42

⁷⁷ Hasan b. Ömer, el-Muktefâ, 35

⁷⁸ Ali b. Burhaneddin el-Halebî, es-Siretü'l Halebiyye I, Beyrut-Lübnan 1044, 56-57

⁷⁹ M. Zeki Karakaya, "Hz. Peygamber'in Hayatı", Kutlu Doğum Haftası II, Ankara 1990, 53-54

⁸⁰ Berzahullah Ahmed, es-Siretü'n- Nebeviyye, Riyad 1992, 107

⁸¹ İbn Kesir, a.g.e. II, 417-418

⁸² Karakılıç, a.g.e. I, 38

⁸³ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1984, 533

⁸⁴ Durmuş Özbek, "Harikulade Olaylar", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi VIII, Konya 1997, 168-185

Yine Özbek, Taftazanî'nin "Şerhu'l-Makasıd" adlı eserinden örnek göstererek, harikulade olayı, Peygamberimiz yaparsa irhâs, başkası yaparsa keramet olarak adlandırır. Nübüvvet öncesi olayların mucize kapsamına giremeyeceğini, zira bunların "meydan okuma" taşımadığını belirtir. Bu konuyla ilgili yazısında: Muhakkik alimlere göre, Nebinin bi'setine taalluk eden harikulade olaylar, nübüvvetten önce olmuşsa ve Nebiden zuhur etmişse kabul edilir. Hz. Muhammed hakkında bazı ehl-i kitap ile kahinlerin haber verdiği hususlar gibi olaylar irhâstır. Yani bi'setin temelini atmak ve kurmaktır. Yoksa bu harikulade olaylar bu vasıfları taşımıyorsa o zaman sırf keramettir. Hz. Muhammed'in babası Abdullah'ın alnındaki nûr gibi. Uluhiyyet davasında bulunanın elinde harikulade bir olayın meydana gelmesi gibi. Çünkü aksi halde kat'i deliller, böyle bir adamın yalancılığına delalet eder. Halbuki, nebilik davasında bulunan kimse için böyle değildir. İşte bunun için harikulade olayın uluhiyyet davasında bulunan kişinin elinde zuhur etmesini alimler caiz görmüşlerdir. Peygamberlik davasında bulunan kimsenin elinde harikulade olayların zuhurunu caiz görmemişlerdir.⁸⁵

İrhâs ile ilgili bu tür açıklamaları belirttikten sonra, Hz. Muhammed'den irhâs'ın zuhur edip etmediğini daha iyi anlamak için, onun doğumu anında vukû bulduğu rivayet edilen olağanüstü olaylarla ilgili bu rivayetler üzerinde durmak gerekir.

Günümüzün bazı hadis eleştiricileri, Hz. Peygamber'in doğumuyla ilgili olarak, Amine'nin hamile olduktan sonra hiç gebelik sıkıntısı çekmemiş olması gibi, harikuladelikleri anlatan rivayetleri mevzu olarak kabul etmişler; Hz. Peygamber'in anne karnından doğumuna kadarki süreçle ilgili rivayetler ise, özellikle tarih ve siyer kitaplarında bulunduğu halde, çok güvenilir hadis kitaplarında bulunmadığını vurgulamışlar, tarih ve siyer kitaplarında metin tenkit usullerine dikkat edilmemiş olduğunu dile getirmişlerdir. Hz. Peygamberin doğumu sırasında yanında, sonradan İslâm ile şereflenmiş, herhangi bir sahabînin bulunduğu sahih olarak bizlere kadar gelmediğinden bu rivayetlerin kabul edilmezliğini belirtmişlerdir. Resûlullah'ın dünyayı şereflemesiyle ilgili rivayetler içinde birincisinin halk arasında yaygın olarak dolaşan rivayetler, ikincisinin ise Hz. Peygamber'in kendisinden gelen rivayetler olduğunu açıkladıktan sonra, birinci ihtimal göz önünde bulundurulduğunda, Hz. Muhammed'in doğumu sırasında harikulade bir durum söz konusu olsaydı bunun herkes arasında yayılacağını, böylece Resûlullah nübüvvetini ilan ettiğinde itirazların söz konusu olmayacağını; ikinci ihtimal olarak da, Resûlullah'ın doğumunda yaşanan harikulade hallerin, eğer kendisinin anlattığı gibi kabul edilecek olursa, bu durumda bunların güvenilir kaynaklarda niçin bulunmadığı sorusunun akla gelmekte olduğunu açıklamışlardır. Hz. Peygamberin herşeyini aktaran hadisçiler, onun nübüvvetini destekleyen bir unsur olan bu hadiseleri mutlaka rivayet edeceklerini anlattıktan sonra, bu rivayetlerin güvenilir olmadığını bildirmektedirler.⁸⁶

Bütün bu anlatılanlar ele alıp incelenecek olursa:

1- Doğum günü, doğduğu ay ve yıl bile kesin olarak belirlenememiş olan bir kimsenin doğduğu yılda olduğu rivayet edilen olaylar hiç de mantıklı değildir.

2- Hz. Muhammed'in Adem'den beri gelen bir nûr ile yüceltmek istenilmesi, ya da doğum anında böyle bir nûrun çıkması ve bütün çevreyi aydınlatmış olması gibi

⁸⁵ Bakınız: Özbek, a.g.d., 184-185

⁸⁶ Bakınız: Enbiya Yıldırım, **Hadis Problemleri**, İstanbul 1996, 149-150

olayların anlatılması, hem Kur'an'a, hem akıla, hem bilime ve hem de Sünnetullah'a ters düşmektedir. Eğer Hz.Muhammed bazılarının dediği gibi doğuşundan itibaren peygamber olmuş olsaydı, bu Kur'an'da belirtilirdi. Kaldı ki, yukarıda da belirtildiği gibi, peygamberliğinden önce Hz.Muhammed kitap nedir iman nedir bilmeyen bir kişidir. Öyleyse gerçek nûr Kur'an'ın nûrudur, yani Kur'an'ın aydınlatmasıdır.

3- Hz.Muhammed'in doğumu anında bazı insanlara felâketlerin verilmiş olması düşünülemez, çünkü ortada uyarmasını yapmış bir elçi ya da bir nebî yoktur. Bu durum Kur'an'daki, "Uyarıcıları olmayan hiçbir ülkeyi helak etmedik"⁸⁷ ayetine ters düşmektedir. Öyle ise, Kur'an ile birlikte yıkılanlar Kısra'nın sarayı değil, bütün karanlıklardır. Sönen Mecûsî ateşi değil, bütün dünyadaki küfür ve zulmün ateşidir. Kuruyan şey Save gölü değil, insanlığa yapılan zulmün kurutulmak istenmesidir. Eğer anlatılan bu olaylardan bir kaç olmuştur olsaydı, Hz.Muhammed, Kureys'i İslâm'a davet etmeye başladığı zaman bunları kullanır, Kureys'i ve bazı Yahudileri de bunlara şahit gösterirdi. Dahası Hz.Muhammed, oğlu İbrahim'in öldüğü güne denk gelen güneş tutulmasını, İbrahim'in ölümü ile irtibatlandırmak isteyenlere, "Güneş ve Ay, Allah'ın birliğine ve büyüklüğüne iki şahittirler. Onlar, kimsenin ölümü ve dirimi ile ilgili değildirler."⁸⁸ diyerek, bu olağanüstü olay karşısında halka çok önemli bir uyarıda bulunmuştur. Burada insanın aklına, "Hz.Muhammed doğduğunda Mecûsîlerin bin yıldan beri yanmakta olan ateşleri sönmüş ise, yine Allah'ın yüce bir peygamberi olan Hz.îsâ doğduğu zaman aynı ateş niçin sönmemiştir?" sorusu gelmektedir. Öyleyse Hz.Muhammed'in doğumuna denk gelen dönemde bazı olağanüstü olaylar olmuşsa bile, bunları onun doğumu ile irtibatlandırmak yanlıştır. Bunlar bütünüyle sübjektif değerlendirmelere dayanır.

4- Yine anlatıldığı gibi Hz.Muhammed, doğduğu zaman putlar yerinden sarsılıp yüz üstü düşmüşlerse, daha sonra Kâbe'nin içinde ve dışında bulunan putlar, o daha sonra Kâbe'yi ziyaret ettiği zaman ve özellikle peygamber olduktan sonra niçin sarsılıp düşmemişlerdir.

5- İslâm öncesinde güvenilir bir kişiliği olmasına rağmen vahiyden yoksun olan Hz.Muhammed, eğer temiz bir nûr ile doğmuş ve daha sonra kalbi açılıp temizlenmiş olsaydı, Kur'an'da, "Yalnızca Rabbini büyükle. Elbiseni temizle. Pislikten uzaklaş" emrine muhatap olur muydu? Ya da "(Allah) seni yolunu kaybetmiş biri olarak bulup doğruya ulaştırmadı mı?" açıklamasına, ya da "Sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun" hitabına muhatap olur muydu?

Kısacası bu olayları gerçek olarak kabul edecek olursak daha bunun gibi akla pek çok soru gelir.

6- Anlatılan bu olağanüstü rivayetler, belki Hz.Muhammed'i yüceltmek için yapılmaktadır. Burada bir art niyet aramak belki uygun olmayabilir. Ancak bu durumda neredeyse Hristiyanların yaptığı gibi, bunları uyduranların yalnızca, haşa "oğuldur" demedikleri kalmıştır. Hatta zamanımızda bile Hz.Muhammed'i ilahlaştıran yazılar yazılmaktadır.⁸⁹ Oysa bütün peygamberler beşer⁹⁰ olduğu gibi, Hz.Muhammed de beşerdir.⁹¹ Yüce Allah, bir beşer olan Hz. Muhammed'e

⁸⁷ Kur'an, 26/208

⁸⁸ İbn Kesir, a.g.e. V, 514

⁸⁹ Hz.Muhammed'i övgüde aşırı gidenlerin tenkidi ile ilgili olarak bakınız: Ahmet ÖNKAL, "İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi", **İslâmî Araştırmalar Dergisi III**, Ankara 1992, 189-195

⁹⁰ Kur'an, 14/11

⁹¹ Kur'an, 17/93, 18/110, 41/6

peygamberlik vererek ve alemlere bir rahmet olarak göndermiş,⁹² son peygamber⁹³ olduğunu bildirerek ve bütün insanlara bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderip⁹⁴ onu yücelteceği kadar yüceltmıştır.

Hız.Muhammed'in doğumu ile ilgili olarak anlatılan bu olağanüstü olayların yanında peygamberlik öncesine ait de yine buna benzer olağanüstü olaylar anlatılmaktadır. Örneğin bir bulutun onu sürekli takip ettiği ve gölgelediği,⁹⁵ yolda giderken taş ve ağaçların onu selamladığı,⁹⁶ göğsünün yarıldığı, kalbinin şeytanî hırs ve arzulardan yıkanıp temizlendikten ve pıhtılaşmış kan çıkarıldıktan sonra yeniden eski haline döndürüldüğü⁹⁷ vs. gibi rivayetler de vardır.

Onun göğsünün ya da karnının yarılması eğer rüyada görmüş olduğu bir olay değilse, Kur'an'ın ifadesi ile ruhen gönlünün rahata kavuşturulup yükünün hafifletilmesi⁹⁸ olayıdır ve bu olay da peygamberliği dönemi ile ilgilidir. Öyleyse anlatılan bu türden olağanüstü olaylarla ilgili olarak, belki Hız.Muhammed, peygamber olmadan önce peygamberliğe ruhsal hazırlık kabilinden değişik rüyalar görmüştür. Belki bunları anlayıp kavrayamamış olabilir. Kur'an'da belirtildiği gibi, Hız. Yusuf da rüyasında gördüklerini babasına, "Babacığım! Gerçekten ben on bir yıldızla güneşi ve ayı rüyamda bana secde ederlerken gördüm." diyerek anlatmış ve babası da ona bu rüyasını kardeşlerine anlatmamasını söylemiştir.⁹⁹ Zaten bir rivayette Hız.Muhammed, karnının yarılması olayını rüyada gördüğünü belirtmiştir¹⁰⁰ ve ilk vahiy de sadık rüyalar şeklinde, tan yerinin aydınlığı gibi açık olarak meydana gelmiştir.¹⁰¹ Eğer "irhâs" kelimesini mutlaka kullanmak gerekirse bu anlamda kullanılabilir.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Hız. Muhammed bütün bu gördüklerini anlayıp kavramış olsaydı, kendisine ilk defa Cebrail geldiği zaman kendisini iyilikten uzaklaşmış olan bir şair, bir mecnûn, ya da bir meczub görerek bunalıma girmez ve doğru olup olmadığını bilemediğimiz bu bunalım ile dağın tepesine çıkıp intihar girişiminde bulunmazdı.¹⁰² Ayrıca yine rivayetlere göre Hız. Muhammed, kendisine Cebrail adında bir meleğin geldiğini ve peygamberliğinin ilk anlarında yaşadığı olayları eşi Hatice'ye anlatınca, Araplar'da Cebrail konusunda fazla bir bilgi olmadığından Hatice, eşinin cinnet getirmiş olabileceği endişesini de taşır halde, bilgi almak için önce Mekke yakınında yaşayan bir rahibe, sonra Utbe b. Rebîa'nın Hristiyan kölesi Addas'a, sonra da Hristiyanlığı kabul etmiş olan Varaka b. Nevfel'e baş vurmuştur. Varaka'nın, "Korkarım ki ona gelen, Cebrail'den başkasıdır. Çünkü bazı şeytanlar, bir kısım insanı saptırmak için Cebrail sûretine girip ona benzerler. Amaçları akıl sahibi kişileri, deli ve mecnûn etmektir." diye görüş bildirmesi üzerine Hatice, endişeli bir şekilde Varaka'nın yanından ayrılmış olmalıdır. Bundan sonra da

⁹² Kur'an, 21/107

⁹³ Kur'an, 33/40

⁹⁴ Kur'an, 34/28

⁹⁵ İbn Kesir, a.g.e. II, 443-445

⁹⁶ A.g.e.III, 21,23,25,27

⁹⁷ A.g.e.II, 432; a.g.e.III, 23; Milletler ve Hükümdarlar Tarihi IV, 102, 106

⁹⁸ Kur'an, 94/1-3

⁹⁹ Kur'an, 12/4-5

¹⁰⁰ İbn Kesir, a.g.e. III, 23

¹⁰¹ Milletler ve Hükümdarlar Tarihi IV, 92

¹⁰² İbn Kesir, a.g.e. III, 28; Milletler ve Hükümdarlar Tarihi IV, 96-97

“Nûn, kaleme ve yazdıklarına ant olsun ki, Rabbinin nimeti sayesinde sen mecnûn değilsin” (68/1-2) ayeti inmiştir.¹⁰³

Sonuç olarak başta Kur'an olmak üzere, akla, mantığa ve Kur'an'da Sünnetullah olarak belirtilen Allah'ın kanunlarına ters düşen bu tür rivayetleri doğruymuş gibi kabul etmek Müslümanlara hiç bir şey kazandırmadığı gibi, evrensel İslâm inancından da pek çok şeyi alıp götürür. Hz.Muhammed'in İslâm öncesi hayatı ile ilgili ayetlerde de belirtildiği gibi, o güvenilir kişiliği (el-emîn) olmasına rağmen, peygamberliğinden önce kitap nedir îman nedir bilmeyen,¹⁰⁴ dalalette (vahiy ve peygamberlikten uzak, yolunu kaybetmiş olan biri) iken hidayete çıkarılan,¹⁰⁵ elbisesini temizlemesi, pisliklerden uzaklaşması istenilen¹⁰⁶ bir kişidir ve hatta bazı tarih kitaplarında onunla ilgili olarak, “kavminin dininde iken, *el-Uzza*'ya boz bir koyun sunduğu” belirtilmekte,¹⁰⁷ “kimi kez gece eğlencesine katılmak istediği” yazılmakta,¹⁰⁸ “zaman zaman müşriklerin toplantısına katılmış¹⁰⁹ olduğu” dile getirilmekte, “putlara kesilen etlerden yediği” anlatılmaktadır¹¹⁰ ki, bu rivayetlerin doğruluğu da tartışılır. Ama onun peygamberliği ile birlikte durum tamamiyle değişmiş ve o insanlığın kurtuluşu için seçilip gönderilmiştir.

Onunla ilgili olarak anlatılan harikulâde olaylar Hz.Muhammed'in yüceliğine bir katkıda bulunmaz. Ancak onu efsaneleştirir. Ama o, bu tür olaylardan medet uman bir kişi değildir. Onun en büyük mucizesi, kıyamete kadar, düşünüp üreten bütün varlıkları hayran bırakacak olan, Allah'ın ona göndermiş olduğu Yüce Kur'an'dır. Bu yüce Kur'an'ı ise en güzel, düşünen, araştıran, aklını kullanan, yüksek bilgili uzman kişiler anlar. Kur'an'da geçmiş ve gelecek herkes için bir nasip varsa da, onun getirdiği İslâm, daha ziyade bilgili, eğitilmiş ve ahlaklı modern toplumların, yani gelecek nesillerin daha iyi anlayacakları bir dindir demek daha uygun olur.

¹⁰³ İbn Kesir, a.g.e. III, 25-26

¹⁰⁴ Kur'an, 42/52

¹⁰⁵ Kur'an, 93/7

¹⁰⁶ Kur'an, 74/4-5

¹⁰⁷ İbn al-Kelbî, 32

¹⁰⁸ İbn Kesir, a.g.e. II, 448

¹⁰⁹ A.g.e., 449

¹¹⁰ İbn İshak, 98